

3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.

ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «КРЕАТИВНІСТЬ» У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Михайлюк Вікторія Михайлівна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир
Науковий керівник – канд. філол. наук,
доц. каф. Марчук Катерина Анатоліївна

Сучасне українське суспільство характеризується глобальним реформуванням і модернізацією. Зважаючи на це, одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є формування в громадян таких якостей, які б дали змогу швидко реагувати на проблемні ситуації. У цьому аспекті креативність, що визначається як здатність до творчості, є важливою детермінантою особистісного розвитку. Тому дослідження феномена креативності набуває особливої актуальності.

Феномен креативності розглядався в дослідженнях як зарубіжних (Дж. Гілфорд, С. Меднік, П. Торренс, А. Штейн та ін.), так і вітчизняних вчених (В. Дружинін, П. Кравчук, В. Моляко, Я. Пономарьов та ін.).

Трактування поняття «креативність» визначається різними науковими підходами, зокрема: по-різному визначають її місце в структурі особистості, джерела та умови розвитку. Незважаючи на різноманітність підходів, ми можемо визначити низку спільних поглядів вчених щодо аналізованого феномена. Так, дослідники розглядають креативність як:

- загальну здатність до творчості (В. Дружинін, І. Подорожна, О. Приходько, Л. Виготський та ін.);
- властивість особистості (Дж. Гілфорд, Е. Торренс);
- здатність особистості виходити за межі заданої ситуації, створювати оригінальні цінності (С. Меднік, В. Моляко, О. Кульчицька, Е. Фромм та ін.);
- процес прояву власної індивідуальності (О. Яковлева, О. Войтенко).

Уперше термін «креативність» було вжито психологом Д. Сімпсоном у 1922 році. Вчений вважав, що креативність – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення» [4].

Незважаючи на тривалість існування терміна в науковому обігу, креативність як окреме поняття було виділено лише в 50-х рр. ХХ ст. завдяки Дж. Гілфорду.

Дж. Гілфорд вважав, що креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Саме після публікації його робіт, у яких він визначає різницю між двома типами мисленневих операцій – конвергенцією і дивергенцією, концепція креативності набула широкої популярності та почала активно опрацьовуватися.

Серед творців теорій креативності найбільш відомим є американський психолог Е. Торренс, який почав свої дослідження креативності в 1958 році й присвятив цій проблемі все життя. Він вважає, що творчий процес поділяється на етапи: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення і формулювання гіпотез, перевірка гіпотез, їхня модифікація й отримання результату. Е. Торренс визначив параметри креативності: легкість (швидкість виконання тестових завдань), гнучкість (число переключень з одного класу об'єктів на інший у ході відповідей), оригінальність (оригінальність виконання завдань) й точність (точність виконання завдань).

Креативність має індивідуальну міру вираження. Існує безліч різних визначень креативності, однак більшість авторів розглядають її не як процес (як у випадку творчого, або продуктивного, мислення), а як властивість особистості.

О. Антонова вважає, що креативність слід визначати не стільки як певну творчу здібність або їх сукупність, скільки як здатність до творчості. Науковець визначає креативність як творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом або її окремі сторони. Це здатність породжувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний чинник обдарованості [1].

Таким чином, узагальнення й аналіз наявних трактувань креативності дали змогу виділити чотири основних підходи до її вивчення та розуміння: когнітивний (пізнавальний), психофізіологічний, особистісний, інтегративний.

У межах першого напрямку вивчення креативності відбувається в тісному зв'язку з дослідженням пізнавальних процесів (передусім творчого мислення) й інтелекту (Дж. Гілфорд, У. Гордон, В. Дружинін, С. Меднік та ін.).

Незважаючи на те, що цей напрям є одним із найбільш досліджуваних, досить гостро постає питання залежності креативності від рівня інтелекту.

В. Дружинін, аналізуючи підходи вітчизняних і зарубіжних авторів щодо проблеми співвідношення інтелекту й креативності, виділяє три основні позиції [2]. Перша, представниками якої є Г. Айзенк, К. Тейлор та ін., полягає у відсутності розділення цих функцій. Друга позиція будується на твердженні, що між інтелектом і креативністю існують порогові відносини. Найбільш розробленою моделлю цієї позиції є концепція «індивідуального порогу» Е. Торренса. Третя, представниками якої є Р. Стернберг, К. Тейлор та ін., визначає інтелект і креативність як незалежні здібності.

Основним завданням представників другого, психофізіологічного підходу є трактування креативності як біологічно зумовленої функції. Серед фізіологічних факторів, що детермінують креативність, можна виділити такі:

- будова мозку;
- тип вищої нервової діяльності, темпераментальні характеристики;
- домінування правопівкульної асиметрії мозкової саморегуляції.

У межах третього підходу А. Агафонов, Д. Богоявленська, Р. Мей, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм та ін. розглядають креативність як ціннісно-особистісне утворення. Цей підхід здебільшого оснований на гуманістичних поглядах. Сама сутність людини, на думку психологів гуманістичного напрямку, спрямовує її в бік творчості. Творчість розглядається в контексті всієї життєдіяльності людини як спосіб життя (а не тільки як вирішення конкретних завдань). Крім того, для представників цього напрямку центральним моментом є вивчення особистісних особливостей «творчих людей», у результаті чого створюється їхній узагальнений особистісний портрет. Центральним поняттям цього напрямку стає «творча особистість».

Яскраво вираженою тенденцією сучасного етапу досліджень проблеми креативності є інтегрований підхід, для якого характерним є визнання креативності як складного, багатофакторного феномена, що складається із взаємодіючих когнітивно-інтелектуальних і особистісно-індивідуальних компонентів. Представниками цього підходу є О. Кульчицька, Т. Любарт, Р. Стернберг, К. Хелер й ін. Основним завданням науковців цього напрямку є виявлення складових елементів (чинників) креативності та побудова моделей цього феномена.

Найбільш відомою в межах цього підходу є інвестиційна теорія креативності, розроблена Р. Стернбергом і Т. Любартом. На думку дослідників, творчими є особистості, готові й здатні «купувати ідеї за мінімальну ціну, а продавати найдорожче». Відповідно до інвестиційної теорії, для креативності необхідна наявність взаємопов'язаних факторів:

інтелектуальні здібності, знання, стилі мислення, особистісні характеристики, мотивація, оточення (середовище) [3].

Отже, ми розглядаємо креативність як інтегральну, складноорганізовану здатність особистості до творчості, що виявляється в можливості бачити актуальні проблеми й самостійно знаходити усвідомлені, оригінальні, економні, адекватні умовам і продуктивні рішення. Креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов соціального середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності упродовж життя.

Література

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності : проблеми та пошуки / О. Є. Антонова // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ім. І. Франка, 2012. – С. 14 – 41.
2. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 1999. – 368 с.
3. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
4. Мороз В. В. Креативность – междисциплинарный феномен человекознания // Вестник Оренбургского государственного университета, 2012. – № 2 (138). – С. 155 – 160.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суботницький Ігор Миколайович
викладач кафедри мистецьких дисциплін
і методик навчання,
Рутецький Василь Володимирович
викладач кафедри мистецьких дисциплін
і методик навчання
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м.Житомир

Розвиток сучасного суспільства вимагає від особистості вчителя відповідного освітньо-культурного рівня, здатності творчо мислити, швидко й педагогічно доцільно розв'язувати професійні завдання. Від його творчого потенціалу, здатності виявляти свої творчі здібності залежить успіх професійної діяльності, його особистісне становлення як компетентного фахівця. Такі вимоги особливо актуальні для вчителя музичного мистецтва, перед яким стоїть завдання формувати естетичну культуру школярів.

Одним із шляхів розвитку творчого мислення майбутніх вчителів музичного мистецтва є організація музично-виконавської діяльності. У процесі такого виду діяльності студенти оволодівають системою музично-теоретичних знань та практико-виконавських умінь та навичок, у них формується художньо-естетичний досвід та виконавська культура. Відбувається також емоційне й інтелектуальне пізнання музичного мистецтва, розвиток